

6. Закон України "Про природні монополії" №1682-III від 20.04. 2000 р. в редакції від 07.01. 2013 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>.
7. Закон України "Про питну воду та питне водопостачання" №2918-III від 10.01. 2002 р. в редакції від 18.11. 2012 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>.
8. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва та Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України №35/34 від 14.02. 2001 р. в редакції від 06.12. 2008 р. "Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення" [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0183-01>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕЛЯ ЯК ПРЕДМЕТ АГРАРНОГО ПРАВА

Статівка Анатолій Миколайович

*Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»*

Правове регулювання – це вплив права на суспільні відносини за допомогою норм права, правовідносин, актів реалізації права. Деякі автори правове регулювання ототожнюють із механізмом правового регулювання, під яким здійснюється упорядкування суспільних правовідносин відповідно до мети і завдань правової держави [1, 241]. Однак правове регулювання суспільних

відносин є лише однією з форм суспільних відносин за допомогою таких правових явищ, як правосвідомість, правова культура, принципи та функції права і т.п.

Виходячи з цього, окремі правознавці під механізмом правового впливу на суспільні відносини розуміють як сукупність юридичних засобів (норм права, правовідносин, актів реалізації права), так і систему інших правових явищ (правосвідомість, юридична освіта, правова культура, правові принципи, функції права тощо), за допомогою яких здійснюється упорядкування суспільних відносин відповідно до мети правового регулювання [2, 104].

Отже, правове регулювання – це складне специфічне правове явище. У цьому виявляється основне призначення, основна функція права, яка, за визначенням професора С.С. Алексєєва, полягає у впливі на суспільне життя. на суспільні відносини [3, 12].

Стосовно соціального розвитку села правове регулювання – це регулювання за допомогою права сукупності суспільних відносин, які складаються в процесі реалізації заходів щодо соціального розвитку села.

Таким чином, відносини по соціальному розвитку села як предмет правового регулювання аграрного права – це сукупність суспільних, які регулюються нормами права (конституційного, адміністративного, аграрного, трудового та ін.), що створюють правові передумови забезпечення й задоволення потреб матеріального, морального, духовного, фізичного характеру кожного селянина на рівні соціальних стандартів, які відповідають розвитку суспільства.

Класифікаційною ознакою галузі права є наявність предмета правового регулювання. У зв'язку з цим необхідно зауважити, що віднесення відносин у соціальній сфері села як предмета правового регулювання аграрного права є неоднозначним. Наприклад, російський професор

Г.Ю. Бистров наголошує на тому, що аграрне право охоплює тільки дві взаємопов'язані між собою сфери правового регулювання. Перша – це традиційна галузь аграрних відносин, що виникає у сфері сільськогосподарської діяльності при обробці землі, виробництві продукції рослинництва і тваринництва. Друга – охоплює діяльність із переробки сільськогосподарської продукції та виробництва продовольства. Отже, на думку автора, із цього можна зробити висновок, що правове регулювання соціального розвитку села не є предметом аграрного права [4, 62].

Разом із тим у російській правовій літературі були висловлені й протилежні точки зору. Так, професор Б.О. Воронін указує, що предметом правового регулювання аграрного права є суспільні відносини у сфері виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції (продовольство и сировина для промисловості) та соціального розвитку села [5, 7].

Сучасне російське аграрне право, на погляд Л.В. Ригалової охоплює поряд із відносинами, що виникають у процесі сільськогосподарської виробничої діяльності, також відносини у сфері соціального життя селян [6, 7].

Аналіз вітчизняної правової літератури, доробок учених-юристів, які розглядають аграрне право як самостійну або як комплексну галузь права, свідчить також про відсутність єдиної точки зору щодо віднесення відносин по соціальному розвитку села до предмета цієї галузі права.

Так, В.Ю. Уркевич, досліджуючи проблеми теорії сучасних аграрних правовідносин, погоджується з необхідністю розширення сфери аграрних правовідносин за рахунок включення до них відносин по соціальному забезпеченню селян. На думку автора, указані правовідносини передують або ж існують паралельно з

аграрними (у вузькому значенні слова)виробничими, а значить теж належать до аграрних (якщо розглядати їх широко). Держава зацікавлена в належному функціонуванні соціокультурному просторі на селі, що є гарантією приросту сільського населення, створення належного життєвого добробуту мешканцям села, які, у свою чергу, забезпечують виробництво сільськогосподарської продукції. Іншими словами, зважаючи на те, що на селі при здійсненні сільськогосподарської діяльності спостерігається тісне переплетення агровиробничих і соціальних відносин, їх нерозривний зв'язок, взаємопроникнення і взаємовплив, можна стверджувати, що соціальні селянські відносини мають яскраво виражене аграрне забарвлення й повинні належати до аграрних [7, 75].

Професор В.В. Носік зазначає, що відносини в соціальній сфері села набувають певної самостійності, потребують окремого правового регулювання, не пов'язаного з предметом аграрного права [8, 107], при цьому автор наголошує, що реалізація державної аграрної політики не може не впливати на зміну суті й характеру суспільних відносин у сільському господарстві та інших галузях АПК, а також відповідно й на предмет аграрного права. Адже в сучасних умовах, після прийняття Конституції України предмет аграрного права, як і кожної галузі правової системи, не може обмежуватись лише певним колом суспільних відносин, а має розглядатися перш за все через призму реалізації суб'єктами конституційних прав і свобод людини й громадянина [8, 108].

Слід сказати, що на сьогодні вирішення питань щодо місця аграрного права в національній правовій системі взагалі та соціального розвитку села як предмета його регулювання в системі суспільних відносин зокрема,

які зазнають кардинальних змін і продовжують трансформуватися, є непротиставними. Різні підходи, погляди відносно зазначеного викликають сумніви. І це закономірно. Адже їх відсутність свідчила б про теоретичну тлінність аграрно-правового буття. У подальшому вчені, які висловлювали свою позицію щодо соціального розвитку села як предмета правового регулювання аграрного права чи, навпаки, такого, що потребує окремого правового регулювання, не пов'язаного з предметом аграрного права, зможуть змінити, відкоригувати свої висновки або посилити їх новою додатковою аргументацією щодо вказаного.

У структурі аграрного права, як і кожної галузі права, науковцями виділяють окремі правові інститути, тобто спільності правових норм, що складають відособлену частину галузі права і регулюють певний вид (групу) чи сторону однорідних суспільних відносин.

Н.О. Багай, виділяючи нові правові інститути в системі аграрного права України, визначає інститут правового забезпечення соціального розвитку села [9, 107].

Характерною рисою сучасного аграрного права, зазначає М.Я. Ващишин, є виникнення нових інститутів, що зумовлене розширення предмета правового регулювання та системи цієї галузі права. Автор слушно зауважує, що якщо досі предмет аграрного права охоплював лише сферу сільськогосподарського виробництва, то нині він включає також й інститут соціального розвитку села [10, 275].

Таким чином, соціальний розвиток села як комплексний правовий інститут аграрного права посилює роль і місце останнього в національній системі права – як самостійної галузі права.

В аграрному праві, як влучно зауважує Н.С. Гавриш, в сучасних умовах робиться акцент на поліпшенні

соціальних, культурно-побутових умов життя в селі, на створенні соціальної рівності між містом і селом, що має важливе практичне значення. Воно характеризується поглибленням спеціалізації та комплексності правового регулювання суспільних відносин в аграрному секторі економіки [11, 497].

Оскільки вирішення завдань аграрної політики сучасного суспільства зумовлює активізацію соціального розвитку села на всіх рівнях (загальнодержавному, регіональному, місцевому), то це потребує об'єднання правових норм, які регулюють суспільні відносини в цій сфері, що і складає комплексний правовий інститут соціального розвитку села в структурі аграрного права України.

Виходячи з того, що відносини в соціальній сфері села є предметом правового регулювання аграрного права, то їх необхідно розглядати як через призму правового режиму, так і через функціональне призначення об'єктів [12, 34], що утворюють інфраструктуру в житловій, освітній, медичній, культурно-побутовій, інженерно-комунального обслуговування та інших сферах соціального (невиробничого) характеру і за наявності яких створюються належні умови для сталого розвитку сільських територій і проживання сільських мешканців.

Література:

1. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. – М., 2000. – 442 с.
2. Бобылев А.И. Механизм правового воздействия на общественные отношения // Государство и право. – 1999. - №5. – С. 104-109
3. Алексеев С.С. Основы теории государства и права. – М., 1971. – 343 с.
4. Быстров Г.Е. Вопросы теории аграрного права и методики его преподавания в юридических вузах

- России // Государство и право. – 1998. - № 11. – С. 62-78
5. Воронин Б.А. Аграрное право как отрасль права, отрасль науки, отрасль законодательства и учебная дисциплина // Актуальные проблемы аграрного права России: теория и практика. – М., 2004. – С. 7 – 10
  6. Рыгалова Л.В. Аграрное право: Учеб. пособие для студентов спец. учеб. заведений. – М., 2002. – 456 с.
  7. Уркевич В.Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин. – Х., 2007 – 496 с.
  8. Носік В.В. Аграрне право у національній правовій системі України: тенденції та перспективи розвитку // Стан та перспективи розвитку аграрного права: Матеріали Міжнар. наук.-теорет. Конф., присвяч. 80-річчю д-ра юрид. Наук, проф., акад. АПрН України В.З. Янчука, Київ, 26-27 трав. 2005 р. / Під ред. В.М. Єрмленка, В.І. Курила. – К.: Магістр – ХХІ сторіччя, 2005. – С. 107-108
  9. Багай Н.О. Розвиток науки аграрного права України: Дис...канд. юрид. Наук: 12.00.06 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2002. – 189 с.
  10. Ващишин М.Я. Юридичні факти в аграрних правовідносинах // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XII регіон. наук.-практ. конф., Львів 9-10 лют. 2006 р. – Львів, 2006. – с. 275-276
  11. Введение в украинское право / Под. общ. ред. проф. С.В. Кивалова и Ю.Н. Оборотова. – Одесса: Юрид. л-ра, 2005. – 497с.
  12. Аграрне право України / За ред. проф. В.З. Янчука. – 720 с.